

En komplett samling huvor och hjälmar från flygvapnets barndom fram till i dag, en Stril 60-enhet, unika uniformer, den första krutladdade katapultstolen... Allt detta och mycket mer därtill kan beskådas på Flottiljmuseet på F 10 i Ängelholm. De 240 kvadratmetrarna är till brädden fyllda med flygvapenhistoria i allmänhet och F 10-historia i synnerhet.

Flygvapenhistoria – F 10-historia

INTRESSE OCH ENGAGEMANG

Ansvarig för verksamheten är Lennart Rydberg, sedan många år civilt anställd på F 10. Han började på tekniksidan, gick vidare till förrådstjänst och var sedan under tio års tid chef för lokalvårdarna. År 1990 fick han i uppdrag att ta över ansvaret för museet. Museet flyttade i samma veva från en mindre byggnad på området, så den nuvarande utformningen är hans verk.

Arbetet passar honom som hand i handske. Han är uppvuxen i trakten och har ett genuint intresse för bygdens historia. Utan hans intresse och engagemang skulle mycket aldrig ha räddats åt eftervärlden. När förändringar sker och nya system installeras t ex, håller han sig framme och ser till att få det utrangerade till museet innan det går till skrotet. Han går på auktioner och har också fått en hel del från olika samlare och privatpersoner.

DEN GAMLA TIDEN

I det första rummet närmast entrén ryms föremål från "den gamla tiden", som Lennart Rydberg säger. Här visas flera unika uniformer, bland annat Knut Zachrissons, F 10:s förste flottiljchef, och en annan som har burits av Bill Bergman, F 10:s andre flottiljchef, som för övrigt var Ingrid Bergmans farbror. Hans stickert (dolkliknande värja, red. anm) finns också här.

En Tummelisa-motor från 1917 står uppställd på ett stativ, och bredvid står en skyldocka iförd flygaroverall från samma tid. Han har skinnmask för ansiktet och stora sälskinnsvantar som skydd mot vinterkylan. I taket ovanför hänger en modell från 1940 av en J 8, som var F 10:s första flygplan.

Här finns också, bland mycket annat, porslin och glas prydda med flygvapnets symbol. Alla, från officerare till värnpliktiga, åt på samma porslin. Lennart framhåller detta som något speciellt för flygvapnet: sammanhållningen, team-känslan. Respekten för de överordnade finns där som en självklarhet, men det här med titlar har ändå aldrig varit så viktigt. Alla jobbar tillsammans mot ett gemensamt mål.

ERKÄNT DUKTIGA PÅ UTBILDNING

I rummet bredvid visas också en mängd olika uniformer, från äldre tid och fram till våra dagar. En av skyldockorna är iklädd högtidsdräkt, med frack och slängkappa. Lennart berättar att damer som kommer dit ofta suckar: "Tänk om jag hade gift mig med en flygare, vilket stiligt bröllop det hade blivit!"

Han visar upp en rolig sak, som många som gjort sin värnplikt på F 10 minns. Det är överdelen till en uniformsjacka, med sammanhängande skjorta och slips. Den är öppen i ryggen och sattes helt enkelt på de värnpliktiga när fotot till deras ID-kort skulle tas. Det var för tidsödande att leta rätt på en uniform som passade, och dessutom hade många inte lärt sig hur en slips ska knytas.

Den inre delen av rummet domineras av föremål som har anknytning till F 10:s samarbete med det österrikiska flygvapnet. I mitten av 80-talet såldes ett antal J 35 Draken till Österrike, och F 10, som är erkänt duktiga på utbildning, har sedan dess, fram till i fjol, utbildat samtliga österrikiska flygare, men också brand- och räddningspersonal.

TYSK PILOT, LINDANSARE OCH KONSTNÄR

I korridoren som löper rakt genom museibyggnaden visas en rad tavlor målade av Carl Julius. Han var tysk spaningsflygare under andra världskriget och tillfångatogs av engelsmännen som 18-åring. Under fångenskapen fick han möjlighet att utveckla sina

konstnärliga talanger och blev en mycket duktig porträttmålare. När krigsslutet kom och han blev frisläppt återupptog han sin tidigare förvärvade färdighet att gå på lina och satte ett antal rekord som noterats i Guinness Rekordbok. Cirkusdirektören Trolle Rodin inbjöd honom till Sverige, och här har han stannat.

Carl Julius far kände F 10:s före detta flygchef Lennart Rasmussons far, och det var så sonen kom i kontakt med F 10. Han besökte det gamla museet och blev genast intresserad. Han var med om att starta det nuvarande museet, och har sedan dess varit engagerad i museiarbetet på olika sätt. Han har målat en rad porträtt på F 10:s flottiljchefer och andra, han har gjort en mängd bilder av flygplan, och det är också han som står bakom den stora tavla som gjordes till 50-årsminnet av F 10:s flytt till Ängelholm 1945, där glimtar ur flottiljens historia visas.

PÅ PLATS ”I VERKLIGHETEN”

I nästa rum, som är uppbyggt som ett kontor, står en flygingenjör och en vapentekniker vid ett skrivbord. Teknikern har just lämnat över en permissionslapp till ingenjören, men han knyter näven, för permissionen blir inte beviljad. Lennart Rydberg har i alla fall tänkt sig situationen så.

Rummet är helt inrett med möbler och annat från 40 - 50-talet. En snabbtelefon, en skrivmaskin, ett hålslag där det står på en liten mässingsskylt att den ska rensas varje dag och oljas in en gång i veckan...

Det känns verkligen som om man befinner sig på plats ”i verkligheten, då på den tiden”, och detta är något som Lennart Rydberg strävar efter och som många besökare har uppskattat. Museets ”täta” stämning, som de små rummen hjälper till att skapa, möjligheten att (med stor försiktighet) röra vid saker, se dem på nära håll - allt detta ger en speciell känsla av närhet, som man inte alltid upplever på ett museum.

FEM-ETTA OCH RAKBLADSSLIPARE

Det fjärde rummet skildrar markförsvarsbiten och de värnpliktigas situation. Här sitter en soldat i sitt ”knäppetält”. Prinskorv, ägg och kaffe är framdukat, tillsammans med kex, choklad och annan mat, tillverkad speciellt för försvaret. Här finns också fältkök, kantin, en förbandslåda för hund (!), den första modellen av karbidlampa, gasmasker från gamla tider och fram till i dag.

På väggen hänger en ovanlig skjuttavla från Bulltoftatiden, en så kallad femringad tavla, med ”fem-ettan” i mitten, placerad mitt i den påmålade fiendesoldatens bröst. Sedan 1945-46 någon gång är det förbjudet att skjuta en människa rakt i bröstet.

Lennart Rydberg visar också upp en liten apparat som har vissa likheter med en musfälla. I själva verket är det en rakbladsslipare som en fiffig trupputbildare en gång introducerade bland de värnpliktiga. Han hade hittat den hos Claes Olsson och blivit återförsäljare. Vid första uppställningen i logementen talade han med bister min om vikten av att vara välrakad och visade sedan apparaten. De värnpliktiga vågade förstås inte annat än att köpa, en eller ett par per logement, och på så vis kunde utbildaren tjäna en liten extrapeng...

INDELT SOLDAT FRÅN BARKÅKRA SOCKEN

I rummet finns också en fältpostanläggning, som alltid fanns med ute i fält. Den är komplett utrustad med allt från postlåda, brevvåg och kassaskrin till stämplar, lackstänger och plomberade säckar.

Bredvid står en man som egentligen inte alls hör till den tid som i övrigt skildras på museet. Men han hör ändå i hög grad hemma här. Uniformen har nämligen tillhört en indelt soldat från Ängeltofta, en av de stora gårdar som F 10 köpte in för att skapa den nya flottiljen i Barkåkra socken.

Det femte rummet ägnas helt åt signalistens eller sambandsficerarens arbete. Här trängs radioutrustningar av alla slag, långvågssändare med tillhörande kastlinor och flygradioapparater, med trådbandspelare och telefonväxlar, bl a en fältväxel från beredskapstiden. Här finns en hålkortsläsare, föregångare till dagens datamaskiner, morseapparat, högtalaranläggning och mycket annat.

UNIK KRUTLADDAD KATAPULTSTOL

I museets största rum visas bland annat en unik krutladdad katapultstol, den första i världen i sitt slag. Den utvecklades för J 21, som hade propeller bak. Om piloten tvingades hoppa, fanns stor risk att han skulle hamna i propellern och bli dödad. Sverige var på den tiden ledande i utvecklingen av katapultstolen. En stol till J 29 Tunnan finns också i samlingarna.

På väggen hänger en tidig modell av G-byan med snörspänning. Det var annat än den moderna variant som har automatisk tryckutjämning.

Här finns också exempel på dagens utrustning. En katapultstol från Draken med all kringutrustning gör att man i detalj kan följa förloppet från det att flygaren tvingas lämna planet till det ögonblick han hamnar i vattnet, livflotten blåses upp och nödsignalen går.

I glasmontrar visas en komplett samling huvor och hjälmar från flygvapnets barndom och fram till i dag, modeller av samtliga flygplan som har flugits på F 10 och en mängd instrument och klockor, från den första fram till den som sitter i Vigen.

STRIL-ENHETER

Det sista rum jag visar in i är kanske också det mest suggestiva - mörkret, det svaga blåaktiga ljuset, de orangeröda lamporna i kontrollpanelerna. Här har en Stril 60-enhet byggts upp. Uniformsklädda män och kvinnor står utplacerade, från högtalarna hörs radiokommunikationen mellan centralens flygledare och en 35 Johan på övningsuppdrag. Carl Julius väggmålningar gör bilden komplett.

Stril 60 är snart ett minne blott. Nu pågår uppbyggnaden av Stril 90 för JAS-systemet. Stril 90 är mer datoriserat och ska serva både F 7, F 10 och F 17.

I den inre delen av rummet finns föregångaren, Stril 50, med lottorna runt det stora kartbordet, som efter uppgifter de får från "tornsvälorna" plottar ut de olika symbolerna för fiendeflyg, fall-

skärmshoppare och fartyg. Här finns även fler föremål som har anknytning till lotta-verksamheten, bl a uniformer och talgarnityr av olika slag.

RÖD KALLE OCH GUL RUDOLF

Till museet hör också två flygplan, som står i en hangar en bit bort från museibygnaden. Båda är unika på sitt sätt. Det första är en "Röd Kalle", en J 22:a i "hörbart och körbart skick". Hon går dock inte att flyga längre, det är för dyrt att ställa henne i ordning. Planet är F 10:s kamratförenings skötebarn. Det tillhör egentligen flygvapenmuseet i Malmen, Linköping, men har sin plats här på F 10. J 22 monterades i Kungliga Flygförvaltningens regi och de sista 18 sattes ihop på CVA i Arboga.

Det andra är en J 29:a, "Gul Rudolf", som är i "hörbart, körbart och flygbart skick". J 29:an, eller Tunnan, var länge flygvapnets storsäljare, 661 exemplar tillverkades. Och ändå är detta det enda plan som fortfarande kan flygas, och det är naturligtvis anmärkningsvärt.

FRAMTIDEN

Så har visningen runt i museet nått sitt slut. Vi sätter oss, Lennart Rydberg och jag, och pratar om framtiden. Han visar mig en egenhändigt tecknad skiss och berättar om sin dröm att flytta museet till en bättre plats på området och bygga ut. Han har en mängd föremål undanstoprade som han inte har plats för nu, bland annat flera intressanta maskindelar och uppskurna motorer.

Dessutom skulle han någon gång vilja komma över ett flygplans hela framparti, så att han kunde låta besökarna provsitta, hålla i spakarna och få uppleva lite av "flygkänslan". Sådant kräver utrymme, och pengar. Han tänker sig att någon kanske skulle kunna sponsra utbyggnaden, men än har han inte hittat denne någon.

"bister min om vikten"

ÖPPENHET

Den nuvarande flottiljchefen Kjell Öfverberg har ett brinnande intresse för museet och ställer sig positiv till utbyggnadsplanerna, även om inte ekonomin tillåter något sådant just nu. Han är också mycket för öppenhet gentemot allmänheten, och en större tillgänglighet till museet skulle kunna vara ett led i den utvecklingen.

Museet är i och för sig öppet för allmänheten redan nu. Mindre eller större grupper kan boka guidning, det är bara att ringa Lennart Rydberg och bestämma en tid. Och naturligtvis är det öppet för alla med anknytning till flyget. Men ring först. Det kan hända att Lennart är ute på någon av sina många turer för att hitta ytterligare intressanta föremål att införliva i samlingarna.

Text: Åsa Sterner, Globograf AB

Är du intresserad av att besöka Flottiljmuseet på F 10?
Ta kontakt med Lennart Rydholm på
tel: 0431-401000
fax: 0431-402025